

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ओम प्रकाश मिश्र
फैसला

०६९-CR-०५९८

मुद्दा:-अदालतको अवहेलना

जुम्ला जिल्ला, चन्दननाथ गा.वि.स., वडा नं. ८ बस्ने श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी	}	पुनरावेदक विपक्षी	
व्यवस्थापन समितिको तत्कालिन अध्यक्ष लक्ष्मी प्रसाद अधिकारी.....			१
जुम्ला जिल्ला, कार्तिक स्वामी गा.वि.स., वडा नं. ३ बस्ने श्री चन्दननाथ भैरवनाथ			
गुठी व्यवस्थापन समितिको सदस्य पदमराज गिरी.....	१		

विरुद्ध

जुम्ला जिल्ला, चन्दननाथ गा.वि.स., वडा नं. २ बस्ने श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी	}	प्रत्यर्थी निवेदक
व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष हरिशरण आचार्य		

पुनरावेदन अदालत जुम्लामा फैसला गर्ने: माननीय का.मु. मुख्य न्यायाधीश श्री खेमराज शर्मा
माननीय न्यायाधीश श्री भीमबहादुर बोहोरा

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतको क्षेत्राधिकार अन्तर्गत पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६९।६।१५ को फैसलाउपर पुनरावेदन पत्र दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:-

गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयको मिति २०६७।३।१८ को निर्णयबमोजिम श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष भई काम गर्ने जिम्मेवारी मलाई

दिइएको छ । विपक्षीहरू व्यवस्थापन समितिमा रहँदा निजहरू जिम्माको चल अचल हरहिसाव बरबुझारथ गर्न निजहरूसँग अनुरोध गर्दा अटेर गरी बसेकोले जिल्ला प्रशासन कार्यालय जुम्ला एवं गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयले समेत विपक्षीलाई बरबुझारथ गर्न पटक पटक पत्राचार गरेको थियो । विपक्षीले बरबुझारथ नगरे पछि बरबुझारथको माग गरी परमादेशको निवेदन दायर गरेकोमा पुनरावेदन अदालत जुम्लाबाट मिति २०६८।५।२५ मा परमादेश जारी भएको र सोउपरको पुनरावेदनमा सर्वोच्च अदालतबाट २०६९।३।२९ मा पुनरावेदन अदालत जुम्लाको आदेश सदर हुने गरी अन्तिम फैसला भएको छ । विपक्षीले अदालतको फैसला अनुसार निज जिम्माको कुनै चल अचल हरहिसाव समेतका सम्पूर्ण प्रमाण कागज नबुझाई अदालतको फैसलाको अवहेलना जन्य कार्य गरेकोले न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १८(२) बमोजिम विपक्षीहरूलाई अदालतको अवहेलनामा हदैसम्म सजाय गरी अदालतको जनआस्था सुरक्षित राखी न्यायको संरक्षण गरी पाउँ भन्ने समेत बेहोराको हरिशरण आचार्यको पुनरावेदन अदालत जुम्लामा परेको निवेदन पत्र ।

यसमा निवेदन मागबमोजिम अदालतको अवहेलनामा किन सजाय हुनु नपर्ने हो ? कारण र भए प्रमाणसमेत लिई बाटाका म्याद बाहेक ७ दिनभित्र आफैं उपस्थित हुन आउनु होला । विपक्षीहरूका नाउँमा म्याद जारी गरी उपस्थित हुन आए वा अवधि व्यतित भएपछि नियमानुसार पेश गर्नु । साथै यसमा वैतनिक कानून व्यवसायीको सुविधा पाउँ भनी निवेदकले इजलास समक्ष अनुरोध गरेकोले वैतनिक वकिललाई निवेदकको तर्फबाट प्रतिरक्षा गर्न सूचनासमेत दिनु भन्नेपुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६९।५।१३ को आदेश ।

पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६८।५।२५ को परमादेशउपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्ने म्याद प्राप्त भएकोले सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गरेको थिए । सर्वोच्च अदालतबाट फैसला भएपछि बझबुझारथ गरौला भनी प्रतिक्षा गर्दा बरबुझारथ गर्न ढिलाइ भएको हो । सम्मानित अदालतको आदेशको अपमान गर्ने उद्देश्य होइन । म अदालतको आदेशबमोजिम बरबुझारथ गर्न तयार छु । सर्वोच्च अदालतबाट फैसला हुनु अगावै निवेदकको चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको पदावधि मिति २०६९।३।१८ मा समाप्त हुन गएकोले पदमा बहाल नै नरहेका निवेदकलाई बरबुझारथ गर्न नमिल्ने भएको हुँदा बरबुझारथ हुन नसकेको हो । निज निवेदक पदावधि थप गरी प्रमाणहरू

लिएर बरबुझारथ गर्न आएको अवस्था नहुँदा बरबुझारथ हुन नसकेको हो भन्ने समेत बेहोराको लक्ष्मीप्रसाद अधिकारीको पुनरावेदन अदालत जुम्लामा भएको प्रतिवाद बयान ।

पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६८।५।२५ को परमादेश उपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्ने म्याद प्राप्त भएकोले सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गरेको थिए । सर्वोच्च अदालतबाट फैसला भएपछि बझबुझारथ गरौला भनी प्रतीक्षा गर्दा बरबुझारथ गर्न ढिलाइ भएको हो । सम्मानित अदालतको आदेशको अपमान गर्ने उद्देश्य होइन । हामी अदालतको आदेश बमोजिम बरबुझारथ गर्न तयार नै छौं । सर्वोच्च अदालतबाट फैसला हुनु अगावै निवेदक चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको पदावधि मिति २०६९।३।१८ मा समाप्त हुन गएकोले पदमा बहाल नै नरहेका निवेदकलाई बरबुझारथ गर्न नमिल्ने भएको हुँदा बरबुझारथ हुन नसकेको हो भन्ने समेत बेहोराको पदमराज गिरीको पुनरावेदन अदालत जुम्लामा भएको प्रतिवाद बयान ।

विपक्षीहरूले अदालतको आदेशलाई पालना नगरी जसरी पनि अदालतको आदेशलाई अटेर गरी समयमा बरबुझारथ नगरी कानूनको शासनको उपहास गरेको देखिँदा प्रत्यर्थी लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरीलाई न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को देहाय २ बमोजिम रु. १०००।- का दरले जरिवाना हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६९।६।१५ फैसला ।

सम्मानित पुनरावेदन अदालत जुम्लाको परमादेशको आदेशउपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न म्याद प्राप्त भएकोले पुनरावेदनको कानूनी मार्ग अवलम्बन गरिएको हो । पुनरावेदन अदालत जुम्लाको आदेशलाई अपमान गरेको होइन । अदालतले प्रदान गरेको पुनरावेदनको मार्ग अवलम्बनसम्म गरेको हो । सर्वोच्च अदालतको फैसला पश्चात् तत्काल बरबुझारथ गर्न तयार रहेको बेहोरा उल्लेख गरी सम्मानित अदालतसमक्ष याचना गर्दागर्दै विशुद्ध धार्मिक र सामाजिक कार्यमा संलग्न हामी पुनरावेदकलाई सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत जुम्लाको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको छ । पुनरावेदन अदालत जुम्लाबाट जारी भएको परमादेशमा म पुनरावेदक मध्येका पदमराज गिरीलाई विपक्षीसमेत बनाइएको छैन । उक्त परमादेश मुद्दामा सर्वोच्च अदालतबाट फैसला हुनुपूर्व मिति २०६९।३।१८ मा नै निवेदक हरिशरण आचार्यको पदावधि समाप्त भइसकेको थियो । फैसला पश्चात पदमा बहाल नै नरहेका

निवेदकलाई बरबुझारथ गर्न मिल्ने नमिल्ने द्विविधा उत्पन्न भई बरबुझारथ हुन नसकेको हो । गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयको मिति २०६९।६।२३ को निर्णयबमोजिम अदन सिंह कठायतको अध्यक्षतामा नयाँ समिति गठन भई उक्त समितिलाई बरबुझारथ भइसकेको अवस्था छ । सम्मानित अदालत प्रति हाम्रो सम्मान रहेको छ । अदालत प्रतिको जनआस्था वृद्धि गर्न हामी हरहमेशा सजग रहेका छौं । हामीले अदालतको अवहेलनाजन्य कार्य गरका नहुँदा अदालतको अवहेलनामा सजाय ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६९।६।१५ को फैसला बदर गरी न्याय पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरीको संयुक्त पुनरावेदनपत्र ।

यसमा श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समिति जुम्लाको अध्यक्ष पदबाट मिति २०६७।३।१७ मा नै पुनरावेदक लक्ष्मीप्रसाद अधिकारीको पदावधि समाप्त भएको भन्ने देखिन्छ । यसरी तोकिएको पदावधि नै समाप्त भइसकेको अवस्थामा मिति २०६९।५।११ को निवेदनका आधारमा पुनरावेदकलाई अदालतको अवहेलनामा सजाय गरेको देखियो । साथै अवहेलनामा गरेको भनिएको २०६८ सालको रिट नं. ७ को परमादेश निवेदनमा पुनरावेदन अदालत जुम्लाबाट मिति २०६८।५।५ मा भएको आदेशउपर यस अदालतसमक्ष पुनरावेदन परेकोमा यस अदालतबाट मिति २०६९।३।२१ मा मात्र फैसला भई उक्त मुद्दाको अन्तिम किनारा भएको र मुद्दाको अन्तम किनारा भएको जानकारी यी पुनरावेदकलाई दिइएको भन्ने पनि नदेखिएको परिप्रेक्ष्यमा अदालतको अवहेलनामा सजाय गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत जुम्लाबाट भएको मिति २०६९।६।१५ को फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा छलफलको लागि अ.बं. २०२ नं. बमोजिम प्रत्यर्थी झिकाई उपस्थित भए वा अवधि व्यतित भएपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।१२।२३ को आदेश ।

नियमबमोजिम पेसी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेस हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरीका तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री विष्णुप्रसाद तिमिल्सिनाले पुनरावेदकहरुले अदालतको सम्मान र मर्यादा कायम गर्न दत्तचित्त रहेको बेहोरा अदालतसमक्ष प्रतिवाद बयान गर्दा एवं प्रस्तुत पुनरावेदनपत्रमा समेत उल्लेख गरेका छन् । पुनरावेदकमध्येका लक्ष्मीप्रसाद अधिकारउपर दायर गरेको परमादेश मुद्दामा पुनरावेदन अदालत जुम्लाको आदेशउपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न पुनरावेदन म्याद

पाएको हुँदा अदालतले प्रदान गरेको कानूनी उपचारको मार्ग अवलम्बन गरी सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गरेको र सर्वोच्च अदालतबाट फैसला हुनुपूर्व नै निवेदक हरिशरण आचार्य गुठी व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष पदबाट अवकाश भइसकेको हुँदा निजलाई बरबुझारथ हुन नसकेको हो । हाल गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयको मिति २०६९।६।२१ को निर्णय अनुसार अदन सिंह कठायतको अध्यक्षतामा नयाँ गुठी व्यवस्थापन समिति गठन भएको र निज अदन सिंहलाई बरबुझारथ भइसकेको छ । पुनरावेदकहरु हाल गुठी व्यवस्थापन समितिमा बहाल नरेहका र कानूनबमोजिम नयाँ अध्यक्षलाई बरबुझारथ गरिसकेको अवस्था हुँदा अदालतको अवहेलना नगरे नभएकोले पुनरावेदन अदालत जुम्लाको फैसला उल्टि हुनु पर्दछ भनी गर्नु भएको बहससमेत सुनियो ।

उल्लिखित बहस सुनी मिसिलसमेत अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदन अदालत जुम्लाको फैसला मिलेको छ छैन, पुनरावेदकहरुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्छ सक्दैन भन्ने सम्बन्धमा नै विचार गरी निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समितिका पूर्व अध्यक्ष तथा सदस्यको रूपमा रहेका विपक्षीहरुले नयाँ समितिलाई बरबुझारथ नगरेको हुँदा बरबुझारथ गर्नु भन्ने परमादेश जारी गरी पाउँ भनी पुनरावेदन अदालत जुम्लामा दायर गरेको रिट निवेदनमा पुनरावेदन अदालतबाट रिट जारी भई सो आदेश सर्वोच्च अदालतबाट समेत सदर भएको अवस्थामा समेत विपक्षीहरुले अदालतको आदेशबमोजिम बरबुझारथको कार्य नगरी अदालतको अवहेलनाजन्य कसूर गरेको हुँदा सजाय गरी पाउँ भनी निवेदनमा माग गरेको पाइन्छ ।

विपक्षीहरुले पुनरावेदन अदालत जुम्लाबाट जारी भएको परमादेशउपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्ने म्याद प्राप्त भएको हुँदा सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गरी फैसलाको प्रतिक्षा गर्दा निवेदक गुठी व्यवस्थापन समितिबाट पदमुक्त भई सकेको हुँदा बरबुझारथ हुन नसकेको हो । हाल हामी व्यवस्थापन समितिमा छैनौं र आफ्नो जिम्माको सामान आधिकारीक समितिलाई बुझाउन तयार छौं । अदालतको आदेश अटेर गरी अवहेलना गरेको होइन । अदालतलाई सम्मान गर्दछौं भनी अदालतमा उपस्थित भई प्रतिवाद बयान गरेको पाइन्छ ।

पुनरावेदन अदालत जुम्लाले पुनरावेदक प्रतिवादीहरू लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरीलाई अदालतको अवहेलना गरेको ठहर गरी जनही रु. १०००।-(एकहजार रुपयाँ) जरिवाना गरेको पाइन्छ । पुनरावेदन अदालत जुम्लाको उक्त फैसलाउपर प्रतिवादीहरूको यस अदालतमा प्रस्तुत पुनरावेदन पत्र दायर भएको पाइयो ।

पुनरावेदक लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरी श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष एवं सदस्य रहेकोमा गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयको मिति २०६७।३।१८ को निर्णयानुसार हरिशरण आचार्यको अध्यक्षतामा नयाँ गुठी व्यवस्थापन समिति गठन भए पश्चात पुनरावेदकहरूको पदावधि सोही मितिदेखि समाप्त भएको देखिन्छ । हरिशरण आचार्यले गुठीको सम्पत्ति एवं कागजात नयाँ समितिलाई बरबुझारथ गर्न परमादेश जारी गरी पाउँ भनी पुनरावेदन अदालत जुम्लामा ०६८ सालको रिट नं. ०५७६ को निवेदन दायर गरेकोमा मिति २०६८।५।२५ मा निवेदन मागबमोजिम परमादेश जारी भएको देखिन्छ । उक्त आदेशउपर यी पुनरावेदकहरूलाई सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न पुनरावेदन म्याद दिएको हुँदा पुनरावेदकहरूले पुनरावेदनको मार्ग अवलम्बन गरेको देखिन्छ । परमादेश मुद्दामा सर्वोच्च अदालतको फैसलाको प्रतिक्षा गर्दा तत्काल बरबुझारथ हुन नसकेको भन्ने पुनरावेदकहरूको भनाई रहेको छ । उक्त परमादेश मुद्दामा सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०६९।३।२१ मा पुनरावेदन अदालत जुम्लाको आदेश सदर हुने फैसला भएको देखिन्छ । तर सो फैसलाको जानकारी यी पुनरावेदकहरूलाई दिएको भने देखिन्न ।

पुनरावेदकहरूले यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा परमादेश मुद्दामा सर्वोच्च अदालतबाट फैसला हुनुपूर्व नै मिति २०६९।३।१८ मा निवेदक हरिशरण आचार्य श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष पदबाट पदमुक्त भइसकेको हुँदा पदमा बहाल नै नरहेका निवेदकलाई बरबुझारथ गर्न कानून प्रतिकूल हुने ठानी निजलाई बरबुझारथ गर्न नसकेको र गुठी संस्थान केन्द्रीय कार्यालयको मिति २०६९।६।२१ को निर्णयबमोजिम अदन सिंह कठायतको अध्यक्षतामा गठन भएको गुठी व्यवस्थामा समितिलाई मिति २०६९।७।२१ मा बरबुझारथ गरी सकेको बेहोरा उल्लेख गरी बरबुझारथको प्रमाणित प्रतिलिपीसमेत पेस गरेको पाइयो ।

पुनरावेदकहरू हाल श्री चन्दननाथ भैरवनाथ गुठी व्यवस्थापन समितिमा बहान नरहेका र नयाँ गुठी व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो जिम्माको सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति एवं कागजातहरू बरबुझारथ गरी सकेको देखिन्छ । निज पुनरावेदकहरूले अदालतप्रति सम्मान र आस्था प्रकट गरी अदालतको अवहेलना नगरेको र नगर्ने समेत बेहोरा उल्लेख गरी प्रतिवाद बयान गर्नुका साथै यस अदालतमा प्रस्तुत पुनरावेदनपत्र दायर गर्दा समेत सोही बेहोरा उल्लेख गरेका छन् ।

अदालतले जो सुकैलाई जस्तोसुकै अवस्थामा पनि आफ्नो अवहेलनामा सजाय गर्ने अदालतको अवहेलना सम्बन्धी अधिकारक्षेत्रको मकसद होइन । अवहेलना सम्बन्धी अधिकारको प्रयोग गर्दा अदालत ज्यादै संयमित रहेको हुन्छ । अदालतप्रतिको जनआस्थामा प्रतिकूल असर पर्न नदिन र जनआस्थामा वृद्धि गर्ने प्रयोजनको लागि न्यायिक प्रक्रियामा अवरोध वा व्यवधान खडा गर्ने, अदालतको आदेश वा फैसलाको अवज्ञा गर्ने तथा अदालत विरुद्धकै काम कारवाही गरी अदालतप्रतिको जनआस्थामा नै असर पार्ने व्यक्ति वा निकायउपर अदालतले संयमित रूपमा अवहेलना सम्बन्धी अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गरी आफ्नो अवहेलनामा सजाय गर्न सक्दछ ।

प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदकहरूले प्रतिवाद बयान गर्दा एवं यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा अदालतप्रतिको आस्था र सम्मान प्रकट गरेका छन् । यी पुनरावेदकहरूले परमादेश मुद्दामा पुनरावेदन अदालत जुम्लाको आदेश उपर सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्ने न्यायिक प्रक्रिया अवलम्बन गरेको कारण बरबुझारथ गर्न ढिलाई भएको देखिएको छ । सर्वोच्च अदालतको फैसला पश्चात नयाँ गुठी व्यवस्थापन समितिलाई बरबुझारथ गरेको हुँदा पुनरावेदकहरूले अदालतको आदेशको पालना गरेको देखिन्छ । पुनरावेदकहरूले अदालतको आदेशको पालना गरेको अवस्थामा अवहेलनामा सजाय गर्नु न्यायपूर्ण नहुने हुँदा पुनरावेदक प्रतिवादीहरू लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरीलाई अदालतको अवहेलनामा सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत जुम्लाको फैसला कानूनसम्मत देखिएन ।

तसर्थ माथि विवेचना गरिएअनुसार पुनरावेदक प्रतिवादीहरू लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरीले अदालतको अवहेलनाजन्य कसुर गरेको नदेखिँदा निज प्रतिवादीहरूलाई अदालतको अवहेलनामा जनही रु. १०००।- (एक हजार रुपयाँ) जरिवाना हुने ठहर गरेको

पुनरावेदन अदालत जुम्लाको मिति २०६९।६।१५ को फैसला त्रुटिपूर्ण देखिँदा सो फैसला उल्टी भई दुबै प्रतिवादीहरूले सफाइ पाउने ठहर्छ । अरुमा तपसिल बमोजिम गर्नु ।

तपसिल

माथि इन्साफ खण्डमा लेखिएबमोजिम प्रतिवादीहरू लक्ष्मीप्रसाद अधिकारी र पदमराज गिरीलाई अदालतको अवहेलना ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत जुम्लाको फैसला उल्टि भई दुबै प्रतिवादीहरूले सफाइ पाउने ठहर भएकोले निज प्रतिवादिहरूले जरिवानावापत पुनरावेदन अदालत जुम्लामा दाखिला गरेको जरिवाना वापतको रकम जनही रु.१०००।- फिर्ता पाउने हुँदा कानूनबमोजिम फिर्ता माग गर्न आए फिर्ता दिनु भनी पुनरावेदन अदालत जुम्लामा लेखी पठाउनु-----१

प्रस्तुत फैसलाको दायरीतर्फको लगत कट्टा गरी मिसिल निमयानुसार बुझाई दिनु-----२

प्रधान न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इति सम्बत् २०७२ साल असार २४ गते रोज ५ शुभम् ..... ।

इजलास अधिकृत: शिवप्रसाद खनाल

कम्प्युटर गर्ने: अमिररत्न महर्जन